

PIUS XI.

O KŘEŠŤANSKÉ VÝCHOVĚ
MLÁDEŽE

Na své zaměstnání připravují se lidé často „dlouhými studii, namáhavým cvičením a důkladnou přípravou,“ jak praví Pius XI. v této encyklice, „kdežto *do výchovy dětí*, jež je skutečně hlavní povinností rodičů, *se přečetní rodiče pouštějí téměř bez přípravy...*“ Proto zdůrazňuje Sv Otec povinnost všech, kterým je svěřeno duchovní vedení, aby všemi prostředky — slovem i tiskem — hlavně rozšiřováním spisů lidových cenou i podáním — byli rodičové poučeni o svých povinnostech ve výchově a aby jim mimo jiné byly ukázány cesty a metody vychovatelské praxe. Matice Cyrilometodějská si vytkla za úkol soustředit svou vydavatelskou činnost na pedagogiku — jak na odbornou literaturu pro vysoké školné studium, tak především na šíření zmíněných spisů lidových. Proto také předkládá druhé vydání slavné encykliky O křesťanské výchově, která jasnými slovy řeší výchovnou otázku, komu patří úkol vychovávat, co může a má do výchovy zasahovat a konečně jaká je povaha a důležitost křesťanské výchovy a co je jejím cílem.

Jedním z nejzávažnějších přínosů této práce v dnešních dnech úporných bojů o svobodu vyučování je vyhlášení nesmlouvavého stanoviska Církve, která hájí svatá práva rodičů proti těm, kteří pod záludným heslem „jednotné školy“ chystají totiž, co nacisté: „zglajchšaltování“ výchovy školské, ne pouze organizační jednotu a sjednocení školských zákonů, po kterém by se oprávněně volalo: bez ohledu na mínění „lidu“ — zdrcující většiny našeho křesťanského národa — snaží se učinit ze školy poslušnou služku své materialistické doktriny, popírající jsoucnost Boha a jakékoliv vyšší cíle výchovy. Ačkoliv podstatnou známkou této bludné nauky je nenávisť a třídní boj, zastírají své vlastní záměry poukazem, jakoby náboženská výchova a náboženská škola vůbec „rozdělovala“ národ. Zapomínají při tom na vše lidské poslání Církve, která „spojuje občany s občany, národy s národy a konečně všechny lidi ne pouze ve společnost, nýbrž v bratrský svazek... učíc, že všem patří láska a nikomu nespravedlnost.“ (Sv. Augustin.)

PIUS XI.

ENCYKLIKA „DIVINI ILLIUS MAGISTRI“

O KŘESŤANSKÉ VÝCHOVĚ MLÁDEŽE

Přeložil Josef Papica a Josef Vlček

II. vydání

1947

MATICE CYRILOMETODĚJSKÁ OLOMOUC

Imprimatur Nr. 12.789 z 24. 7. 1930.

Úvod.

Pohnutky k pojednání o křesťanské výchově.

Ač Božský Mistr nekonečnou láskou objímal celou lidskou rodinu, i nehodné hříšníky, přece zvláště něžně miloval děti a vyjádřil to láskyplnými slovy: „Nechte maličkých přijít ke mně“:¹⁾ podobně i My, jakožto zástupce Božského Mistra, nikdy jsme nepominuli žádné vhodné příležitosti, která se nám naskytla, abychom dle okolností neprojevíli otcovskou příchylnost vůči mládeži naléhajícce hlavně na to, aby bylo o děti bedlivě pečováno a aby byly stanoveny vhodné zásady křesťanské výchovy mládeže.

A tak jsme jako ozvěna Božského Mistra častěji v napomenutí, v povzbuzení či v nařízení jak před mládeží a jejími učiteli, tak před otci a matkami pronesli spasitelná slova o věcech, které se týkají křesťanské výchovy. Činili jsme tak s péčí a starostlivostí, jak se sluší na společného otce všech, s horlivostí, ať již lidem vhod přicházela nebo nepřicházela, s horlivostí, jež patří k pastýřskému úřadu podle slov apoštola: „Nalehej včas i nečas, usvědčuj, přimlouvej, kárej se vši trpělivostí a moudrostí.“²⁾ Vyžaduje toho velmi dnešní doba, v níž bohužel velmi často mnoho lidí nedovede vidět do pod-

---

¹⁾ Marek 10, 14.

²⁾ II. Tim. 4, 2.

stavy věcí a postrádá správného úsudku i v otázkách nejdůležitějších.

A tak nynější doba — spor o školskou a výchovnou otázku v různých krajích — Vaše přání, které jste nám nejednou mnozí z Vás, ctihodní bratři, a mnozí z Vašich s důvěrou projeví, a také, jak jsme již řekli, naše činná starostlivost o mládež, nás mají k tomu, abychom věc znovu a důkladněji projednali. Není ovšem naším úmyslem podrobně probírat nauku a její praxi v celém jejím takřka nevyčerpatelném rozsahu, nýbrž podati *nejhlavnější zásady a důvody správného učení a do správného světla postaviti důsledky a dáti pokyny oro život*. Mládež a všichni, kdož jsou povinni vésti její výchovu, nechť toto pokládají za projev naší zvláštní přichylnosti daný na památku padesátého výročí našeho kněžství.

Opravdu, nikdy se o výchově nejednalo tolik jako nyní. Proto se všude objevují učitelé nových vychovatelských směrů, kteří vymýšlejí a hlásají nové způsoby a cesty a honosí se, že jimi vytvoří snadnější a účinnější výchovu, která lidi zítřka připraví, aby na zemi dosáhli toužebné blaženosti.

Co je příčinou toho? Bůh stvořil lidi k svému obrazu a podobnosti a jednou Ho — nejdokonalejšího Dobra — budou požívat. Lidé pak i v nynějším nadbytku pozemského blahobytu snadno poznávají, že vnější pozemské statky nemohou přinést opravdové blaženosti ani jedinci ani celku. Proto stále živěji a živěji pocítují touhu, kterou sám Stvořitel vložil do lidské přirozenosti, touhu po vznešenějším způsobu dokonalého života. Toho chtějí dosáhnouti především výchovou. Ale někteří lidé příliš lpí na původním významu slova a pokoušejí se životní dokonalost vybudovati na pouhé lidské přirozenosti a chtějí dojíti výsledku jen lidskými silami. Proto snadno upadají v omyl, neboť neupírají duševní zraky na Boha, počátek a cíl všech věcí, nýbrž se shlížejí

jen v sobě a tonou v časných a pomfjejících věcech. Skutečně se tedy stává, že je unavuje věčný zmatek a nepokoj duše, dokud mysl i činy neobráťi k Bohu, jako jedinému cíli všech ctností, podle slavného Augustinova výroku: „Učinil jsi nás, Pane, pro sebe, a nepokojné je naše srdce, dokavad nespočine v Tobě.“¹⁾

Podstata, důležitost a vznešenost křesťanské výchovy.

Je velmi důležité, aby ve výchově nebylo omylů, stejně jako není přípustno zblouditi od nejvyššího cíle, k němuž musí nutně směřovati veškerá výchova. Je přece účelem výchovy dáti člověku takové vzdělání, jakého za pozemského života potřebuje, aby mohl dojiti nejvyššího cíle stanoveného Stvořitelem. Nemůže tedy býti v pravém slova smyslu výchovou taková výchova, která by cele nevedla k poslednímu cíli. Proto v tomto řádu světa, jak jej zařídila Prozřetelnost Boha — když se zjevil ve svém jednorozeném Synu, jenž jediný je „cesta, pravda a život“ — nemůže býti plná a dokonalá výchova leč křesťanská.

Z toho je zřejmo, že křesťanská výchova je věcí nesmírně důležitou nejen pro jednotlivce, nýbrž také pro rodinu a společnost; síla a hodnota rodiny a společnosti skutečně tkví jen v hodnotě a síle jedinců, kteří, jak známo, tvoří rodinu a společnost. Rovněž je z uvedených důvodů na bíledni, že první ze všech je křesťanská výchova, jež směřuje hlavně k tomu, aby mládeži dala nejvyšší dobro, totiž Boha, a lidské společnosti aby připravila největší, pokud na zemi možno, prospěch a užitek. Toho se snaží dojiti tím účinnějším způ-

---

¹⁾ Vyznání I., 1.

sobem, ježto lidé, právě takové dfflo konající, pracují s Bohem, aby prospěli soukromému i veřejnému blahu občanů. Vychovatelé totiž tak vytvářejí a uzpůsobují ducha mládeže, že v jistém slova smyslu řídí jejich budoucí život jak svědčí i Boží Moudrost: „S cesty, kterou dá se jinoch, ani když zestárne, se neuchýlí.“¹⁾ Právem o této věci napsal sv. Jan Zlatoústý: „Což většího, než řídit duchy, než vzdělávati mravy mládeže?“²⁾

Nic, věru, nedokazuje velikost křesťanské výchovy a její důstojnost i nadpřirozenou vznešenost více než láskyplná slova Krista Pána, jimiž slavnostně prohlásil — jako by děti byly jím samým: — „Kdo přijme jedno z takových pacholat ve jménu mém, mne přijímá.“³⁾

Rozdělení pojednání.

V tak nesmírně důležité činnosti nestačí jen varovati se omylů, je též nutno za pomoci milosti Boží zabezpečiti cestu šťastnému výsledku. Proto je rozhodně třeba, abychom vyšetřili, co chce křesťanská výchova a ze kterých zásad vychází, to jest, komu patří úkol výchovy a kdo ji potřebuje, které vnější okolnosti mají do výchovy zasahovati, a konečně jaká je podle řádu Prozřetelnosti Boží stanoveného povaha křesťanské výchovy a co jejím cílem.

---

1) Přisl. 22, 6.

2) Homilie 60, na kap. 18 Mat.

3) Marek 9, 36.

1. Kdo má vychovávat?

Výchova je nutně úkolem společnosti a nikoliv jednotlivců. Jsou tři nutné společnosti rozdílné, ale podle vůle Boží vhodně související, jimž člověk patří od svého zrození. Dvě z nich, rodina a stát (občanská společnost), jsou řádu přirozeného a třetí — Církev — je řádu nadpřirozeného. Na prvním místě je *rodina*, jež jest ustanovena a zřízena samým Bohem, aby plodila a vychovávala potomstvo. Z toho důvodu jest rodina svou přirozeností a proto i svými právy přednější než občanská společnost. Ale přes to je rodina jen nedokonalou společností, neboť není vybavena vším, čeho potřebuje, aby dokonale dosáhla svého vznešeného cíle; kdežto *stát* má ve své moci všechno potřebné k svému cíli — totiž k obecnému časnému blahu — a je tedy ve všem společností dokonalou a svrchovanou. Proto je s tohoto stanoviska přednější než rodina, která se může jen ve státě plně a řádně rozvinouti.

A konečně třetí společností, v níž lidé křestní koupelí začínají život v Boží milosti, jest *Církev*; ta je společností objímající všechny lidi a rovněž je společností dokonalou, neboť má vše potřebné k svému cíli — k věčné spáse lidí — a tedy je společností ve svém řádu nejvyšší.

Z toho plyne, že výchova, jež se týká celého člověka

jako jednotlivce i jako člena lidské společnosti ať řádu přirozeného či nadpřirozeného, patří podle jsoucího, Bohem daného řádu všem těmto společnostem a to každé z nich podle jejího určení.

Církev.

Na prvním místě patří zvláště Církvi a to z dvojího práva řádu nadpřirozeného, které Bůh dal jenom jí. Proto jsou výchovná práva Církve rozhodně mocnější a závaznější, než kterékoliv právo řádu přirozeného.

Její nejvyšší učitelský úřad.

První důvod práva Církve tví v moci nejvyššího učitelského úřadu, jež svěřil Církvi božský Zakladatel těmito slovy: „Dána je mi veškerá moc na nebi i na zemi. Proto jděte a učte všechny národy křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého, učíce je zachovávat, cokoliv jsem Vám přikázal. A aj, já s Vámi jsem po všechny dny až do skonání světa.“¹⁾ Tomuto učitelskému úřadu udělil Kristus Pán dar neomylnosti zároveň s příkazem učití všechny lidi. Církev je tedy svým božským Zakladatelem ustanovena jako sloup a opora pravdy, aby všechny lidi učila svaté víře a zachovala své-

---

¹⁾ Matouš 28, 18 – 20.

řený poklad víry celý a neporušený, aby lidi i lidské společnosti a činy řídila a vychovávala k počestnosti mravů a neporušenosti života podle zásad zjeveného učení.¹⁾

Její nadpřirozené mateřství.

Druhý důvod práva církve pochází z jejího nadpřirozeného mateřství, jímž Církev, nejčistší nevěsta Kristova, dává lidem život Boží milosti a jej svátostmi a učením živí a vede. Proto právem dí sv. Augustin: „Nebude mítí Boha za otce, kdo by nechtěl mítí Církev za matku.“²⁾

Ve všech věcech, jichž se týká její výchovatelský úřad, t. j. ve víře a v mravech, Bůh učinil Církev podílnicí na božském učitelství a z Božího dobrodiní neomylnou: proto je Církev nejvyšší a nejjistější učitelkou lidí a má neporušitelné právo na svobodu učení.³⁾ Z toho nutně plyne, že Církev ani ve výchovném úřadě ani v jeho vykonávání *nepodléhá žádné světské moci* jak ve věcech, které se týkají vlastního úřadu, tak ve věcech, které jsou pro vykonávání úřadu potřebné nebo vhodné. Proto také v ostatních naukách a lidských zřízeních, jež v sobě vzata patří všem, jednotlivcům jakož i společnosti, má Církev právo nepodléhající žádné moci užívati těchto věd a zvláště posuzovati, pokud křesťanské výchově prospívají nebo škodí. K tomu je Církev plně oprávněna, jednak že jako dokonalá společnost jest svéprávná ve volbě a získávání prostředků a pomůcek ke svému cíli, jednak že každá nauka a zřízení, jako všechno lidské jednání, nutně souvisí s posledním cílem a proto nemůže nepodléhati zá-

¹⁾ Pius XI., okr. list „Quum non sine“, 14. července 1864.

²⁾ Katechumenům o vyznání víry, 13.

³⁾ Okružní list „Libertas“, 2. června 1888.

vazkům Božího zákona, a Církev jest neomylným strážcem, vykladačem a učitelem tohoto Božího zákona.

To rovněž prolilásil náš předchůdce blažené památky Pius X. zřetelným výrokem: „V ničem, co křesťan koná i v řádu věcí pozemských, nesmí zapomínati dober nadpřirozených; ba, patří se, aby z křesťanské moudrosti řídil všechno k nejvyššímu dobru jako k poslednímu cíli: všechny jeho činy pokud jsou dobré nebo zlé v řádu mravním, to jest pokud souhlasí nebo jsou v rozporu s právem přirozeným a Božím, podléhají soudu a právní moci Církve.“¹⁾

Zasluguje povšimnutí, jak pronikavě toto předůležité katolické učení pochopil a prohlásil muž z řad laiků, vynikající spisovatel, jakož i bystrý a správný myslitel: „Církev netvrdí, že mravouka patří výlučně jí, ale že jí patří celá. A nikdy se neodvázila tvrditi, že lidé, kteří byli mimo její mateřské lůno, nemohou poznati pravdy správného způsobu života, ba dokonce takový názor, který zakrytě s jinými pravdami někteří vyslovili, vícekrát zavrhla. Hlásá ovšem, jako před věky hlásala a do věku bude hlásati, že byvši Ježíšem Kristem založena a přijavši Ducha sv. jeho jménem od Otce poslaného, má přímo a trvale *všechnu mravní pravdu*, v níž jsou obsaženy všechny jednotlivosti, i ty, které mohou lidé poznati vedeni jen přirozeným rozumem, i ty, které tvoří zjevené učení nebo z něho mohou býti vyvozeny.“²⁾

Rozsah práv Církve.

Proto Církev podporuje i písemnictví, vědy a umění, pokud jsou nutny, nebo pokud jsou na prospěch křesťanské

---

¹⁾ Okružní list „Singulari quadam“, 24. září 1912.

²⁾ A. Manzoni: Úvahy o katolické mravouce, kap. 3.

výchově a veškerému dílu spásy duší. Činí tak rovněž tím, že zakládá a udržuje školy a ústavy, kde se učí všem naukám a může býti dosaženo všech stupňů vzdělání.¹⁾ Ani nelze pokládati za cizí jeffmu mateřskému učitelství výchovu zvanou tělesnou, když i v ní je, co by křesťanské výchově mohlo prospěti nebo uškoditi.

Činnost Církvve ve všech odvětvích lidské vzdělanosti je velikou oporou rodin a národů, které se bez Krista řítí k záhubě — jak správně vyslovil Hilarius: „Co je světu nebezpečnějšího, než nepřijmouti Krista?“²⁾ — Při tom však nepůsobí Církev státní správě žádných obtíží, neboť jsouc nejmoudřejší matkou, nikterak se nestaví proti tomu, aby jeff školy a ústavy pro výchovu laiků se v každém národě přizpůsobily zákonným předpisům vlády, a je ochotna se s vládami dohodnouti a případné nesnáze společně vyřešiti.

Bdíti nad veškerou výchovou svých dětí, totiž věřících, v kterémkoliv ústavě veřejném nebo soukromém poskytovanou, je pro Církev *právem*, kterého se nemůže zřici, a zároveň *povinností*, kterou nesmí opustiti. Právo Církvve se netýká jen náboženské výuky, nýbrž *všech nauk a zařízení, jež jsou v nějakém poměru k náboženství a k mravním zákonům.*³⁾

Není oprávněna doměnka, že se Církev při vykonávání svého práva míchá zbytečně do cizích věcí; naopak, je to zároveň projev její význačné *mateřské prozíravosti*, aby své děti uchránila bez úhony před nebezpečím nasáknutí jedem špatných zásad, jenž by rozleptal neporušenost víry a sva-

---

1) Církevní zákoník, zák. 1375.

2) Výklad 12 Mat. kap. 18.

3) Cirk. zák., zák. 1381, 1382.

tost mravů. Jako bdělost Církve nad výchovou nemůže způsobiti žádných opravdových obtíží, tak ani nemůže jinak účinněji přispívati k řádu a rozkvětu rodin a státu, jako když chrání mládež před morem, který v mladém věku, nezkušeném a těkavém, snadněji pronikává a rychleji rozrušuje životospřávu. Neboť kde není náboženské mravní výchovy — moudře napomíná Lev XIII. — „tam je všechna budoucí duchovní kultura nezdravá. Neboť jinoši nenavýklí bázni Boží nebudou moci snést téměř žádného příkázání, nutkajícího k mravnímu životu, a když se nikdy neodhodlají opřít se svým vášním, snadno se dají svést k rozvrácení států.“¹⁾

Vychovatelský úřad Církve se z rozkazu Kristova: „Učte všechny národy“²⁾ vztahuje na všechny lidi všech míst a všech dob a po právu nemůže býti napadán a *nesmí mu býti překáženo žádnou světskou mocí*. V první řadě ovšem zasahuje všechny věřící, o něž se Církev — milující matka — pečlivě stará.

Velkolepé dílo Církve.

Proto v jejich prospěch za všech věků zaváděla a šířila veliký počet škol a ústavů, na nichž se učilo všem vědám. Jak jsme již při nedávné kteréési příležitosti řekli,³⁾ bylo ve středověku plno (kdosi řekl příliš mnoho) klášterů, konventů, chrámů farních a kolegiálních, kapitul, katedrálních a nižších, a při žádném z těchto církevních domů nechyběl ústav školní, ústav pro výchovu a pro vyučování svěřenců.

---

¹⁾ Okr. list „Nobilissima Gallorum gens.“, 8. února 1884.

²⁾ Matouš 28, 19.

³⁾ Řeč alumnům Tuskulské koleje, zvané di Mondragone, 14. května 1929.

K těmto školám buďtež připojeny university všude zakládané z podnětu Apoštolské Stolice a Církvě a svěřované její ochraně. Tento překrásný pohled — a my jej dnes vidíme mnohem lépe, když leží celý před našimi zraky, a je tím velkolepější — měla všechna staletí. Kdož badají v dějinách a srovnávají je, nepřestávají obdivovati, co Církev na tomto poli vykonala a jak splnila od Boha svěřený úkol vychovávati lidskou společnost ke křesťanskému životu a dosáhla tolika tak radostných výsledků a zdárného ovoce své činnosti. Jestliže se nikdo nemůže zdržeti obdivu, že Církev v každém věku kolem sebe shromáždila sta, tisíce a miliony svěřenců na vychování, tím méně se bude diviti tomu, co Církev vykonala ne pouze ve výchově mládeže, nýbrž i ve *výuce* ve vlastním slova smyslu. *Že se podařilo dohovati tolik pokladů vzdělanosti, věd a umění, za to jest děkovati obvyklému jednání Církvě, která se i v nejstarších a barbar-ských dobách snažila, aby v písemnictví, ve filosofii, v umění a ponejvíce ve stavitelství zazářilo hojně světla.*

To všechno však Církev mohla a vykonala z toho důvodu, že jí byl svěřen úkol vychovávati i nevěřící, když jest ustanoveno pro všechny lidi, aby vstoupili do Království Božího a dosáhli věčné spásy. Jako za našich časů katoličtí misionáři rozsévají po všech ještě nekřesťanských zemích tisíce škol od břehů Gangu až po Žlutou Řeku a nejvzdálenější ostrovy Oceánu, od africké pevniny až po jižní Patagonii a ledovou Aljašku, tak i v uplynulých dobách vychovávala Církev pohanské nevzdělané národy svými hlasateli evangelia ke křesťanskému životu a ke vzdělanosti, ty národy, které jsou dnes křesťanskými.

Z toho je zřejmo, že jak právem tak i skutečně patří vychovatelský úkol zvláštním způsobem Církvě a nikdo, kdo

jest prost stranických předsudků, nemůže vymyslet důvod, jež by postavil proti dílu Církve, jehož dobrodiní dnes požívá lidská společnost.

Soulad mezi právy Církve, rodiny a státu.

A to tím méně, když význačné právo Církve nejen není v rozporu, nýbrž se úplně shoduje s právy rodiny a státu i jednotlivců ke spravedlivé svobodě ve vědě, ve vědeckých názorech a bádání i ve všem světském vzdělání. Abychom hned vyložili příčinu a pramen zmíněné shody, jest nám říci, že nadpřirozený řád, z něhož pocházejí práva Církve, vůbec neruší a nemění právního řádu přirozeného, o němž jsme mluvili, ba naopak, povznáší jej a zdokonaluje. Řád nadpřirozený si s přirozeným navzájem pomáhají a doplňují se podle své přirozenosti a hodnoty. Vždyť oba pocházejí od Boha, jenž si nemůže odporovati, „Boží díla jsou dokonalá, jsou všechny jeho cesty právo.“¹⁾

Věc bude jasnější, pojednáme-li zvláště o výchovatském poslání rodiny i státu.

Rodina.

S úkolem Církve se zcela shoduje úkol rodiny, neboť stejně obě, rodina i církve pocházejí od Boha. Neboť v přirozeném řádě dává Bůh přímo rodině plodnost, pramen

---

¹⁾ Deuteronomium 32, 4.

života, tudíž i pramen výchovy k životu a zároveň moc, která jest pramenem řádu. K věci píše Andělský Doktor s obvyklou jasností myšlenky a jemností ve výraze: „Tělesný otec má zvláštní podíl na příčině vzniku; ta je obecně řečeno v Bohu... Otec je původcem i zrození i výchovy i kázně a všeho, co patří k zdokonalení lidského života.“¹⁾

Přednostní právo rodiny před státem.

Rodina tedy má od Stvořitele povinnost a proto i právo k výchově potomstva; toto právo nemůže odvrhnouti, neboť jest spojeno s nejsvětější povinností, a také jest přednější než právo kterékoliv lidské společnosti a státu, protože ho ani nelze podrobiti žádné pozemské moci.

Právo neporušitelné, ale ne despotické...

Posvátnost tohoto práva rodiny takto vysvětluje Andělský Doktor: „Dítě jest přirozeně něčím z otce...: proto podle přirozeného práva je dítě, které nedospělo užívání rozumu, pod ochranou otcovou. Proto by bylo proti přirozené spravedlivosti, kdyby dítě před užíváním rozumu bylo odňato péči rodičů nebo bylo o dítěti něco stanoveno proti vůli rodičů.“²⁾

Jsou-li tedy rodiče k této péči zavázáni, dokud by si dítě nedovedlo samo pomoci, tu je zřejmo, že neporušitelné právo rodičů k výchově potomstva trvá až do té doby: „Přirozenost“, učí Andělský Doktor, „necílí jen po zplození dítěte,

¹⁾ Summa theol. 2-2, q. CII., a 1.

²⁾ Summa theol. 2-2 q. X., a 12.

nýbrž také po rozvoji a vedení až k dokonalému stavu člověka jako člověka, to jest ke stavu mravnosti.“¹⁾

Církev ve své zákonodárné moudrosti toto vyslovila jasně a přesně a stručně v Církevním zákoníku: „Rodiče jsou přísně zavázáni dle sil postarati se jak o náboženskou i mravní, tak o tělesnou a občanskou výchovu svého potomstva a také o jeho časné dobro.“²⁾

Souhlas lidského pokolení je v této věci tak jednotný, že jsou ve zjevném rozporu hlasatelé zásady, že dítě patří dříve státu než rodině a že stát má svrchované právo výchovy.

Důvod, který uvádějí, že totiž člověk se rodí jako občan a proto od začátku patří státu, je planý, neboť nikterak neuvažují, že člověk musí dříve *žít* nežli je občanem, a život nedostává od státu, nýbrž od rodičů. Moudře napsal Lev XIII.: Děti jsou čímsi z otce, jsou jakoby rozšířením otcovy osobnosti, a chceme-li mluvití správně, vstupují do lidské společnosti a stávají se jejími členy ne samy sebou, nýbrž rodinnou společností, v níž byly zrozeny.“³⁾ Proto „je otcovská moc takové povahy, že nemůže býti potlačena ani pohlcena mocí státní, neboť má též společný pramen jako sám lidský život“,⁴⁾ jak opět Lev XIII. učí ve zmíněném okružním listu. Z toho však neplyne, že by výchovné právo rodičů bylo svrchované a libovolné, podléhá přece konečnému cíli a zároveň zákonu přirozenému i Božímu. V tom smyslu učí Lev XIII. v památném okružním listu, v němž jedná o hlavních povinnostech křesťanských občanů; a práva a povinnosti rodičů shrnuje v tomto výroku: „*Od přirozenosti mají rodiče právo vychovávatí ty, které zplodili, a s tím právem jest spo-*

¹⁾ S. Th. suppl., 3 p., q. 41, a 1.

²⁾ Cír. zák., z. 1113.

³⁾ Okr list Rerum novarum, 15. května 1891.

⁴⁾ Tamtéž.

ena povinnost, aby výchova a výuka dětí byla v souladu s cílem, pro nějž děti přijali jako dar Boží. Proto musí rodiče vši silou a pevně potírat každou nespravedlnost v tomto směru, a všemožně se zajistiti, aby jim zůstala moc vychovávat děti jak se sluší po křesťansku a hlavně moc neposílati děti do škol, v nichž jsou v nebezpečí, že by nasákly zhoubným jedem bezbožnosti.“¹⁾ Dále jest si všimnouti, že rodině uložená povinnost výchovy se netýká pouze výchovy náboženské a mravní, nýbrž i tělesné a občanské hlavně pokud souvisejí s náboženstvím a mravností.²⁾

...uznané právem občanským...

Skutečně bylo právo rodiny, jehož nijak nelze popřít, nejednou zákonně uznáno u národů, u nichž je obvyklo šetřiti práva přirozeného v řízení státním. Jako novější příklad uvádíme nejvyšší soud Spojených států amerických, jenž při řešení důležité otázky rozhodl: „*Státu nepřísluší žádná všeobecná moc, aby mohl stanovit jednotný způsob povinné výchovy mládeže a ani nemůže nutiti, aby mládež byla vzdělávána výlučně ve státních školách.*“ Důvod je vzat z práva přirozeného: „*Dítě není pouhou věcí zplozenou státem; kdož dítě živí a vedou mají právo spojené s nejvznešenější povinností vychovávat je a připravit je k plnění povinností.*“³⁾

...chráněné Církví.

Dějiny dosvědčují, že vládcové států, zvláště v novějších dobách porušili a porušují práva, která Stvořitel lidstva udělil rodině. Rovněž nevyvratně svědčí, že Církev ona práva usta-

¹⁾ Okr. list „*Sapientiae christianae*“, 10. 1. 1890.

²⁾ Cirk. zák. z. 1113.

³⁾ N. S. Dvůr. S. S. ve věci orgonských škol, 1. 6. 1925.

vičně chránila a hájila. Důkaz dějinný je vhodně potvrzován skutečností, že rodiny důvěřují zvláště školám církevním, jak jsme nedávno napsali v dopise kardinálu státnímu sekretáři: „Rodina ihned pochopila, že tomu tak jest a od nejprvnějších křesťanských dob až po naše dny rodiče i se špatnou vírou či bez víry posílají a svěřují své děti výchovným ústavům, které založila a řídí Církev.“¹⁾

Otcovský cit, jenž pochází od Boha, se s důvěrou obrací k Církvi. Poznal, že v ní nachází ochranu rodinných práv a také soulad, jež Bůh vložil do řádu stvoření. Církev je si vědoma i svého božského poslání vztahujícího se na všechny lidi i povinnosti, která ukládá všem, aby přijali jediné pravé náboženství. Proto nikdy nepřestala hlásiti se o svá práva a připomínati katolickým rodičům povinnost, aby dali své děti pokřtiti a je křesťansky vychovali. A přece tak úzkostlivě šetřila posvátnosti přirozeného práva výchovy, jež patří rodině, že nechce leda za jistých podmínek a opatření, pokřtiti děti nevěřících rodičů nebo jinak se starati o jejich výchovu, dokud by takové děti nemohly samy vše uvážiti a víru svobodně přijati.²⁾

Jak jsme ve zmíněném našem proslovu upozornili, jsou dvě věci velikého významu před našimi zraky: „Církev jako učitelka a vychovatelka slouží prospěchu rodin, a rodiny spěchají užití Církve — učitelky — a svěřují jí ve steh a v tisících své děti. Tyto dvě skutečnosti připomínají a hlásají cosi pravdivého, což jest v řádu mravním a společenském velmi důležité, že totiž *vychovatelský úřad patří především a hlavně Církvi a rodině* právem přirozeným i božským a proto nemůže býti ani ztracen, ani potlačen, ani nahrazen.“³⁾

1) D. pis kardinálu stát. sekretáři, 30. 5. 1929.

2) Cír. zak., zák. 750, § 2.; Summa theol. 2-2, q. X., a 12.

3) Řeč chovancům Tuskulské koleje zv. di Mondragone 14. 5. 1929.

Stát.

Když tedy z tohoto výchovatelelského úřadu, jenž patří především Církvi a rodině, pochází, jak jsme poznali, mnoho dobra celé společnosti, nemůže podle řádu Bohem stanoveného vzniknouti žádná újma opravdových a vlastních práv státu, která se týkají výchovy občanů.

Dvoji úkol státu ve výchově: ochranný a podpůrný.

Sám původce přírody dal státu práva ne ovšem na základě otcovství jako Církvi a rodině, ale pro moc, kterou má stát na dosažení časného dobra občanů. Časné blaho občanů je vlastním cílem státu. Z toho plyne, že výchova nepatří státu stejně jako Církvi nebo rodině, ale zcela jinak, jak zase odpovídá jeho vlastnímu účelu. Účel státu, všeobecné dobro časného řádu, se uskutečňuje, když rodiny i jednotliví občané v míru a bezpečnosti užívají svých práv a zároveň mají, pokud za pozemského života je možno, největší dostatek duchovních i časných dober. Toho se dosáhne jednotnou prací všech občanů. Má tedy světská moc — stát — *dvoji úkol: chrániti a podporovati rodinu i jednotlivé občany* a nikoliv je jakoby pohlcovati nebo se vtlačovati na jejich místo.

Proto jest ve věci výchovy právem či, abychom správněji řekli, povinností státu, aby svými zákony chránil přednostní právo rodiny ke křesťanské výchově dětí a stejně i nadpřirozené právo Církve a usiloval o křesťanskou výchovu.

Rovněž jest na státu, aby toto právo potomstva chránil, když by snad péče rodičů buď pro jejich netečnost buď pro nezkušenost či pro nehodnost byla částečně nebo naprosto

nedostatečná. Neboť výchovné právo rodičů není svrchované a neomezené, nýbrž závisí na právu přirozeném a Božím a proto podléhá moci a soudu Církve a pro obecné dobro také péči a ochraně státu. Vždyť rodina není dokonalou společností, která má sama všechno potřebné k úplné své dokonalosti. V takových, ostatně velmi řídkých případech se stát nevtačuje na místo rodiny, nýbrž vhodnou podporou pomáhá a odstraňuje nedostatek, vždy ovšem přiměřeně právům přirozeným dítěte a nadpřirozeným Církve. Obecně řečeno, jest právem a povinností státu chrániti mravní a náboženskou výchovu mládeže podle zásad zdravého rozumu a víry a odstraňovati veřejné překážky takovéto výchovy. Hlavně má stát pro obecné dobro dbáti, aby různým způsobem podporoval výchovu a výuku mládeže. Samo sebou především tím, že přeje a pomáhá výchovným podnikům Církve i rodin, jejichž účinnost dotvrzují dějiny a skutečnost potom tím, že přispívá tam, kde je nedostatek naprostý nebo částečný; také tím, že zřizuje vlastní školy a výchovné ústavy. Stát má totiž více prostředků než kdo jiný a ty mu byly svěřeny pro společné dobro všech občanů. Je tedy spravedlivě a přiměřeno, aby jich užíval pro dobro těch, od nichž je přijal.¹⁾ Proto stát může naříditi a dbáti, aby všichni občané znali občanská a národní práva, aby byli přiměřeně vzděláni ve vědách, v mravnosti i tělesné zdatnosti; toho v našich dobách také obecné dobro skutečně vyžaduje. Je však také zřejmo, že stát je při všemožném podporování veřejné i soukromé výchovy a vzdělávací činnosti povinen šetřiti všech původních práv Církve a rodiny ku křesťanské výchově a také spravedlnosti, která každému dává, co mu patří.

---

¹⁾ Řeč chovancům Tuskulské koleje zv. di Mondragone, 14. 5. 1929.

Proto jest nespravedlivo, když stát na sebe strhuje veškeru výchovu a vzdělání, tak že rodiny jsou proti zdvazkům křesťanského svědomí nebo proti spravedlivému přání ať přímo a nepřímou nuceny posílati své děti do škol státních.

Kterou výchovu si může stát vyhradit.

Tím však se nezbraňuje, aby stát pro sebe zřizoval přípravné školy pro státní úřady, hlavně pro vojenství, neboť správné řízení státu nebo obrana vnitřního i vnějšího pokoje jsou věci k obecnému blahu velmi nutné a vyžadují zvláštní způsobilosti a přípravy. Musí se však i v těchto ústavách varovati porušení práv Církve a rodiny. *Ne bez důvodu to opět připomínáme. V těchto dobách, kdy rozbujel přepjatý a falešný nacionalismus, nebezpečný pravému pokoji a rozkvětu, přesahuje všechny meze tak zvaná tělesná výchova jinochů (proti samé lidské přirozenosti i dívek) vedená v duchu voenském, při níž se často utrácí i v sám den Páně mnoho času, jenž by měl býti věnován náboženským povinnostem a posvátnosti rodinného života.*

Nijak však nechceme na tomto místě kárati dobrý výcvik v kázni a správnou duševní odvahu, nýbrž kářeme jakékoliv přehánění, ducha násilí, jenž jest něco zcela jiného než statečnost a vznešený smysl pro vojenskou ctnost v obraně vlasti a veřejného pořádku. Také zde zavrhuje *přílišnou* chválu a vážnost sportu, z něhož již v pohanských dobách vzešlo porušení a úpadek správné tělesné výchovy.

Avšak výchovná činnost státu a společnosti zahrnuje kromě mládeže i občany všech věků a všeho postavení. Tu výchovu můžeme nazvati občanskou. Je jednak kladná, pozitivní, jež spočívá v tom, že se členům společnosti předkládají veřejně

takové věci, které naplňují mysl poznáním a představami i působí na cit a tak pobádají občany k počestnosti a k ní jakousi mravní nutností vedou. Záporná, zbraňující výchova tkví v tom, že stát se má na pozoru před vším škodlivým a zabraňuje mu.) Občanská výchova je tak rozsáhlá a mnohonásobná, že obsahuje téměř všechnu práci státu pro obecné blaho, a má jednak odpovídati zákonům spravedlivé uznalosti, jednak se nesmí křížiti s učením Církve, jež je Bohem stanovena Učitelkou přirozených zákonů.

Uztahy mezi Církví a státem.

Vše, co jsme dosud řekli o výchovné činnosti státu, opírá se jako na přepevném a nezměnitelném základě katolického učení o křesťanském zřízení státu. Učení to vzácně projednal náš předchůdce Lev XIII. a vyložil je hlavně v okružních listech „Immortale Dei“ a „Sapientiae christianae“: „Pán Bůh rozdělil vedení lidstva mezi dvě moci, a to církevní a státní; jedna řídí věci Boží, druhá zase lidské. Jedna i druhá jsou ve svém řádu svrchované: každá z nich má své hranice, jež jsou přímo stanoveny její povahou a cílem; jsou jakoby dva kruhy, v nichž každá rozvíjí svou činnost podle svých práv. Poněvadž však moc obou se vztahuje na stejné lidi, může se státi, že táž věc třeba podle různého stanoviska rozdílně vzata, ale přece táž, připadne pod pravomoc obou. Obě zřízení, stát i církev pocházejí od Boha. Prozřetelný Bůh je sobě povinen, aby oběma stanovil správné cesty řádu. „Mocnosti, které jsou, od Boha zřízeny jsou“ (Řím. 13, 1.)²⁾

¹⁾ P. L. Taparelli: Saggio teoretico di Diritto naturale, n. 922.

²⁾ Okružní list Immortale Dei, 1. 11. 1885.

A právě výchova mládeže jest z těch věcí, které podléhají pravomoci Církvě i státu, „ač různým způsobem“, jak jsme výše uvedli. „Proto“, pokračuje Lev XIII., „musí býti mezi oběma spolupráce a souvislost, kterou ne právem přirovnáváme spojení duše s tělem v člověku. Jaká a jak velká má býti, můžeme posouditi jen z toho, když, jak jsme řekli, přihlédneme k přirozenosti obou mocností a uvážíme rovněž vznešenost a hodnotu cílů. Jedné z mocností je uloženo starati se hlavně a především o blaho v pomíjejících věcech, druhá má poskytnouti věčná nebeská dobra. Co tedy je v lidských věcech posvátného, co se týká spásy duší a úcty Boha ať již svou přirozeností či pro vztah k cíli, to všechno podléhá moci a rozhodnutí Církvě. Všechno ostatní pak občanské a státní povahy správně podléhá státní moci, neboť Ježíš Kristus poručil dáti císaři, což císařovo, Bohu, což Božího jest.“¹⁾

Kdo tedy odmítá přijmouti tyto zásady a uplatniti je ve výchově, ten nutně zároveň popírá, že Ježíš Kristus založil svou Církev k věčné spáse lidstva, a tak tvrdí, že občanská společnost a stát nepodléhají Bohu ani jeho přirozeným a Božím zákonům. Ten názor je zřejmě bezbožný, odporuje zdravému rozumu a zvláště ve výchově je krajně zhoubný správné formaci mládeže a jistě je zkázonosný pro samu občanskou společnost a pravý prospěch lidského spoluzití.

A naopak zase nelze více prospěti správné výchově občanů než uskutečněním našich zásad. To hojně dokazují poznatky ze skutečnosti ze všech dob. Proto mohl Tertullian za prvních dob křesťanství (v „Obraně křesťanství“) a po něm svého času sv. Augustin vyzvati všechny nepřátele ka-

---

¹⁾ Okružní list Immortale Dei, 1. 11. 1885.

tolické církve — a my můžeme dnes jeho slova přijmouti za svá: — „Nuž, ať ti, kteří tvrdí, že učení Kristovo je protistátní, postaví takové vojsko z takových vojáků, jakými bytí jim přikazuje učení Kristovo, ať postaví takové poddané, takové manžele, takové manželky, takové rodiče, takové děti, takové pány, takové sluhy, takové krále, takové soudce, konečně takové poplatníky a výběrčí daní jakými mají býti podle příkázání křesťanského učení, a potom ať se opováží tvrditi o něm, že je protistátní. Ba naopak, ať raději neváhají prohlásiti ie za velikou spásu státu, jestli ho poslouchají.“¹⁾

Nutnost, přednosti a užitek souladu s Církví

Jednáme o výchově a tu bude vhodno zde vzpomenouti, jak vystižně tuto katolickou pravdu potvrzenou zkušeností vyjádřil v novější době, kdy nastala obnova písemnictví, o křesťanskou výchovu velmi zasloužilý, zbožný a učený církevní spisovatel kardinál Silvio Antoniano, žák podivuhodného vychovatele sv. Filipa z Neri a učitel i psav latinských dopisů sv. Karla Boromejského, na jehož naléhání a radu sepsal zlatou knihu „O křesťanské výchově dětí“ píše tam:

„Čím více světská moc spolupracuje s duchovní a všemožně ji podporuje, tím více přispívá k zachování státu. Když totiž církevní správce hledí podle svého určení duchovní mocí a duchovními prostředky vychovati dobrého křesťana, nutně z něho současně činí dobrého občana, jakým má býti pod státní mocí. To z toho důvodu, že ve svaté římsko-katolické Církvi — v městě Božím — dobrý občan

¹⁾ List 138.

je totéž jako etnostný muž. Velice se tudíž klamou, kdož tak úzce spojené věci odlučují a domnívají se, že mohou mlti dobré občany jinými zákony a jinými cestami nežli těmi, které směřují k výchově v dobrého křestana. Ale ať si lidská moudrost tvrdí a mluví co mluví, přece je nemožno, aby přineslo pravý pokoj a časný klid to, co se odlučuje od věčného pokoje a blaženství a jim přímo odporuje“.)

Jak stát, tak ani věda a její metody a bádání se nemají ničeho obávat, když Církev má ve svých rukou plně a svrchovaně úkol výchovy. Vždyť katolické ústavy všech stúpnů vědy i vzdělání nepotřebují žádné obhajoby. Přízeň, které u všech požívají, uznání, kterých si dobývají, veliké množství dokladů jejich vědecké práce a hlavně lidé, které dodávají dokonale a bohatě věděním vybavené úřadům, řemeslům, vyučování a konečně životu v celém rozsahu, to vše víc než dosti pje chválu na katolické ústavy.²⁾

Ostatně tyto skutečnosti nejsou ničím jiným, než slavným potvrzením katolického učení, jež stanovil Vatikánský sněm: „Víra a rozum si nejen nikdy nemohou odporovati, nýbrž si navzájem i pomáhají, protože zdravý rozum dokazuje základy víry a osvícen jejím světlem pěstuje bohovědu, víra zase osvobozuje rozum od omylů a chrání jej před nimi a obohacuje jej mnohými poznatky. Proto je církev daleka toho, aby překážela rozvoji lidských věd a umění, nýbrž přeje mu a různým způsobem jej podporuje. Vždyť zná a nepodceňuje dobra, která z nich plynou lidskému životu. Dokonce hlásá, že jako vědy a umění od Boha, Pána všeho vědění, pocházejí, tak zase správně pěstovány s pomocí Boží

1) O křestanské výchově dětí, kniha I., kap. 43.

2) Dopis kardinálu stát. sekret., 30. 5. 1929.

vedou k Bohu. Nikterak také Církev nezbraňuje, aby jednotlivé vědy na svém poli užívaly vlastních zásad a způsobů bádání. Uznává spravedlivou svobodu věd, ale je **vytrvale** na stráži, aby neupadly do omylů proti zákonu Božímu, nebo aby nepřekročily vlastní meze a neupadly na pole víry a nezkalily jí¹⁾

Toto pravidlo spravedlivé svobody pěstování vědy je zároveň neporušitelným pravidlem spravedlivé a správně pochopené svobody vyučování. Pravidla tohoto má být ze spravedlnosti dbáno při každém vyučování a tím závazněji při výchově mládeže, neboť při ní nemá vychovatel ať veřejný či soukromý svrchovaného práva, nýbrž jen částečnou pravomoc. Jiným důvodem pro svobodu ve výchově jest, že každý křesťan v dětském nebo jinošském věku má právo, aby byl vychován podle učení Církve, jež je sloupem a základem pravdy. Veliké nespravedlnosti by se na vyrůstajícím křesťanu dopustil, kdo by podřýval jeho víru zneužívaje k tomu důvěry žáků k učitelům a jejich přirozené nezkušenosti a nemalé náklonnosti k neomezené falešné svobodě.

---

¹⁾ Sněm Vatikánský, sezení 3, hl. 4.

11. Předmět výchovy.

Celý člověk - s porušenou přirozeností, ale vykoupený.

Nikterak nelze zapomínati, že křesťansky má býti vychován celý člověk, v němž duše a tělo tvoří jednu přirozenost, se všemi schopnostmi duševními i tělesnými, přirozenými i nadpřirozenými, jak ho poznáváme rozumem i ze zjevení. Celý člověk poklesl z původní dokonalosti a Kristus jej vykoupil a zase mu vrátil nadpřirozenou důstojnost, aby byl zase přijat za dítě Boží, ale přece mu nevrátil mimopřirozené dary, které měl před pádem, totiž nesmrtelnost těla a duševní rovnováhu a neporušenost ducha. A tak zůstaly v člověku rány, jež zasadila lidské přirozenosti Adamova vina, především slabost vůle a nezřízená žádostivost duše.

Věru, „bláznovství spjata jest se srdcem pacholeté, ale metla kázně je vyžene“¹⁾. Od dětství je nutno potlačovati zlé náklonnosti vůle a pěstovati dobré a hlavně naplniti dětskou mysl učením Božím a posilovati ducha milostí Boží. Kdyby pomoci milosti Boží nebylo, nikdo by nemohl zvládnouti svou žádostivost, ani by nebylo možno přivést k naprosté dokonalosti výchovu poskytovanou Církví, již Kristus natolik vybavil božskou naukou a svátostmi, aby byla skutečnou učitelkou všech lidí.

---

¹⁾ Přísloví 22, 15.

Omyly a škodlivé následky vychovatelského naturalismu.

Proto je klamná a plná omylů veškerá výchova dětí, jež se opírá jen o přirozené síly (naturalismus) a pohrdavě zanedbává vše, co s nadpřirozeného hlediska přispívá k řádné výchově ke křesťanskému životu. Stejně bloudí daleko od pravdy takový způsob výchovy mládeže, který vůbec anebo téměř nedbá dědičného hříchu a Boží milosti a proto cele spočívá jen v přirozených silách. Sem patří pod různými jmény veřejně hlásané nauky, které vesměs stanoví za základní požadavek všeho vzdělání, aby se děti samy zcela podle své vůle rozhodovaly i přes rozkaz a rady starších lidí a vychovatelů a bez ohledu na zákony a ustanovení Boží i lidská.

Kdyby tužby novotářských učitelů, byly vzaty tak, že mládež se má podle věku a rostoucího poznání stále pilněji sama vzdělávati a vychovávati, a z výchovy dětí že má býti odstraněno všechno násilí a hrubost, která přece k správnému pokárání nepatří, bylo by to sice správné, ale nic nového, protože tomu už i Církev učila a křesťanští vychovatelé po vzoru svých předchůdců to podrželi a napodobují tak Boha, jenž chce, aby mu všichni tvorové a hlavně lidé, sloužili každý podle své přirozenosti. Boží Moudrost „sahá mocně od konce vesmíru do konce a řídí všechno lůbezně“.¹⁾

Uvážíme-li však obvyklý význam slov a věc samu, tu poznáváme, že novotářští vychovatelé většinou nesmyslejí nic jiného, než aby výchovu dětí zprostiti zákonů Božích. Proto vidíme nyní nový a podivný zjev: vychovatelé a filosofové v potu tváře shánějí nový všeobecný mravní zákoník pro

---

¹⁾ Moudrost 8, 1.

mládež, jakoby nebylo Božích přikázání v desateru, jakoby nebylo přikázání Evangelia, jakoby nebylo přirozeného zákona, jež Bůh vložil a takřka vtesal do lidského ducha, prohlásil zdravým rozumem a sám ještě desaterem potvrdil. Proto novotářští vychovatelé pokládají církevní výchovu mládeže za nesprávnou, neplodnou a zastaralou a také ji tak pohrdavě nazývají, protože se opírá o úctu k Bohu a o jeho zákony.

Žalostně se opravdu sami klamou, když se pokoušejí osvoboditi dítě, jak říkají. Neboť je vlastně uvádějí v poddanství nezdravého přeceňování a nezřízených vášní, které by měly podle jejich výmyslů býti schvalovány jako potřeba lidské přirozenosti a ta prý nepodléhá zákonu.

Ale nejhorší jest, že takovíto vychovatelé — ačkoliv mravně — bezbožně, mylně a nebezpečně si osobují právo přirozeným a světským badáním a pokusy podrývati nadpřirozené složky dětské výchovy jako na příklad milost povolání ke kněžství a k řeholnímu životu a všechno tajemné, co v lidských duších působí milost Boží. Milost sice povznáší přirozené síly člověka, ale nekonečně je převyšuje a nijak nemůže býti podrobena fysickým zákonům, neboť „Duch vane kam chce.“¹⁾

Učchova pohlavní.

Avšak daleko zhoubnější jsou domněnky a rázory, že ve všem má býti vůdcem přirozenost, když pronikají na velmi obtížný úsek výchovy, která směřuje k mravní neporušenosti a čistotě. Stále někteří pošetilci obhajují a šíří

---

¹⁾ Jan 3, 8.

nebezpečný způsob výchovy, jež nechutně nazývají pohlavní výchovou. Mylně se domnívají, že mohou mládež ochránit proti smyslným nebezpečím jen přirozenými prostředky a bez veškerého přispění náboženství a osobní zbožnosti: totiž tím, že budou všechnu mládež bez rozdílu pohlaví i veřejně poučovati o pohlavním životě a ji do něho zasvěcovati, a ještě hůře, že ji předčasně vystaví příležitostem, aby si mladý duch takovým věcem navykl, a jak říkají, se otužil proti nebezpečím pohlaví.

V tom se však velice mýlí, že neuznávají vrozené křehkosti lidské přirozenosti ani „jiného zákona v našich údech“, jenž podle slov Apoštola Pavla odporuje zákonu myslí.¹⁾ Hlavně popírají denní zkušenost, že především mládež upadá do neřesti častěji ne tolik pro nedostatek rozumového poznání jako ze slabosti vůle vystavené nástrahám a zbavené Boží pomoci.

Když už mají o této ožehavé věci po náležité úvaze vhodně poučiti mladého člověka ti, kterým Bůh svěřil povinnost výchovy a s povinnostmi jejich stavu spojil také své milosti, mají to učiniti obezřetně a obratně, jak ne neznámo křesťanským vychovatelům. Dobře píše Antoniano:

„Tak daleko jde naše slabost a náchylnost ke zlému, že prostředky, jichž užíváme jako léku proti hříchům, téměř zavdávají podnět a příležitost ke hříchu. Proto je velmi důležité, aby rozumný otec při příležitostném hovoru se synem o této choulostivé věci pečlivě dbal, aby snad nezašel příliš daleko a podrobně nelíčil dětem strašný mravní mor, který zachvátil tolik lidí. Jinak by v něžných dětských duších doutnajícím žár vášní rozdmýchal nebo jej dokonce zanítil.“

---

¹⁾ Řim 7, 23.

místo aby jej, jak zamýšlel, uhasil. Všeobecně řečeno: *postačí a víc než postačí při výchově dětí užívati prostředků, které vedou k čistotě a odvádějí od neřestí“.*¹⁾

Koedukace.

Stejně klamná a křesťanské výchově nepřátelská jest společná výchova mládeže obojího pohlaví; nazývají ji koedukací. Mnozí z těch, kteří se koedukace zastávají, činí tak proto, že neuvažují nebo popírají, že člověk se rodí porušený pádem prarodičů, jiní zase mají tak zmatené pojmy, že zákonitě soužití lidí zaměňují za neuspořádané a volné spojení mužů a žen ve všem sobě rovných. Avšak Bůh, vládce všeho, chtěl, aby dokonalé soužití obojího pohlaví bylo jen v manželství, kdežto v rodině a ostatní lidské společnosti jen v určitém odstupňování. Mimo to není v samé přirozenosti — která tvoří dvě pohlaví odlišná tělesným ústrojím, povahou i vlohami — žádného důvodu, aby mužská i ženská mládež byla vychovávána spolu, neku-li jedním a tímže způsobem. Boží moudrost ustanovila obě pohlaví, aby se navzájem v rodině i ve společnosti doplňovala a srůstala v jednotu právě pro tělesné i duševní rozdíly mezi nimi. Tohoto rozdílu pohlaví jest zvláště dbáti při výchově a vyučování, ba přímo má býti podporován odloučením podle věku a okolností. Tyto zásady přikazované křesťanskou moudrostí, musí býti včas a moudře zachovávány, hlavně v bouřlivých dobách mládí, na němž závisí skoro celý budoucí život, a nejen ve všech školách, nýbrž také při hrách a při tělocviku, kde se má obzvláště šetřiti dívčí stydlivosti,

¹⁾ O křesťanské výchově dětí, kn. II., kap. 88.

neboť je nejvýš neslušno, aby se dívky vystavovaly očím všech lidí.

Jsme pamětlivi vážných slov Božského Mistra „Běda světu pro pohoršení“¹⁾ a proto ctihodní bratři, naléhavě pobízíme Vaši starostlivost a péči proti těmto zhoubným bludům, které na velikou škodu mládeže se příliš šíří i mezi křesťanským lidem.

---

¹⁾ Matouš 18, 7.

III. Prostředí výchovy.

K dokonalé výchově patří, aby vše, čím jsou děti v době výchovy obklopeny, odpovídalo cíli výchovy.

Křesťanská rodina.

A prvním takovým přirozeným a k výchově dítěte nutným prostředím je jeho rodina, k tomu účelu právě Bohem ustanovená. Tudíž právem pokládáme za stálou a nejbezpečnější výchovu, kterou dítě dostává ve spořádané a mravné rodině, za výchovu tím stálejší a bezpečnější, čím více především rodiče a potom ostatní domácí předcházejí děti dobrým příkladem.

Nemíníme zde pojednati, ani povšechně, o celé rodinné výchově, je to příliš rozsáhlá látka. Je konečně dosti starších i novějších spisovatelů, kteří podle katolického učení výborně psali o rodinné výchově. Z těchto spisovatelů zasluhuje velikou chválu již vzpomenutý Antoniano; napsal knihu „O křesťanské výchově dětí“, a to tak odborně, že svatý Karel Boromejský ji dal v kostele veřejně předčítati shromážděným věřícím.

Chceme však Vás, ctihodní bratři, upozorniti na to, jak

žalostně upadla rodinná výchova v novějších dobách. *Na svobodná povolání a na veřejná postavení, a to jsou konečně věci málo významné, se lidé připravují dlouhými studii, namáhavým cvičením a důkladnou přípravou; kdežto do výchovy dětí, jež je skutečně hlavní povinností rodičů, se přečetní rodiče odvážně pouštějí téměř bez veškeré přípravy, neboť jsou příliš zabaveni hmotnými věcmi a starostmi.*

Ještě na větší škodu dobra plynoucího z rodinné výchovy je dnes rozšířený zlovyk, že téměř všude bývají děti v nejútlejším věku velmi snadno odlučovány od rodiny pod různými záminkami hospodářskými, průmyslovými a obchodními i politickými. Je dokonce stát, kde děti jsou vyrvány z lůna rodiny a odváděny do bezbožných spolků a škol, ne tak, aby byly správně vychovávány, jako spíše, aby byly zkaženy a duchovně pokřiveny — samozřejmě za tím účelem, aby nasákle bezbožností a nenávistí podle názorů těch, kteří sní o společném vlastnictví všech věcí. A tak obnovují strašnějším a opravdovějším způsobem vraždu Neviňátek.

Proto pro lásku Ježíše Krista k lidem zapřisaháme a snažně prosíme pastýře duší, aby neopomíjeli žádného prostředku, jak kázání, tak náboženského poučování, slova nebo rozšiřování lidových spisů, aby křesťanští rodičové byli poučeni *nejen všeobecně a teoreticky, ale dopodrobna a prakticky, jaké mají povinnosti v náboženské, mravní a občanské výchově svých dětí, a hlavně jaké cesty a způsoby* — kromě dobrého příkladu svatého života — *vedou k účinnějšímu uskutečnění výchovy.* Apoštol Pavel nelenil ve svých listech opakovatí taková napomenutí a povzbuzení; zvláště v listu Efeským mezi jiným takto napomíná: „Otcové nepopouzejte k hněvu svých dětí.“¹⁾ Toto popouzení nepochází jen z toho, že

¹⁾ Efeským 6, 4.

rodiče jsou na děti příliš přísní a hrubí, nýbrž hlavně z toho, že těžko snášejí povahu a vrozenou živost dětí a neznají vhodných způsobů napomenutí, a především ze změkčilé a jakoby uvolněné kázně, která se rozmáhá v rodinách a proto vládne v dětských duších nezkracené vášně. Rodiče a vychovatelé mládeže jsou skutečně zástupci Boží a mají se snažiti, aby své důstojnosti a moci od Boha svěřené správně užívali k dobru dětí a to *ne pro své pohodlí*, nýbrž aby děti vedli a vychovávali ve svaté a milé „bázni Boží, jež je záčátkem moudrosti“. V ní trvale spočívá vážnost představených a bez ní nemůže býti stálý řád, jasný mír a žádné dobro ani v rodině ani v žádné lidské společnosti.

Církev a její vychovatelské dílo.

Křehkým silám lidské přirozenosti pokažené dědičným hříchem přispívá Bůh ve své dobrotě hojnou pomocí své milosti a kromě toho i četnými prostředky, které má bohatě Církev pro nápravu a posvěcení duší. Proto *Církev, veliká rodina Kristova, je nejpovolnější a s jednotlivými rodinami nejúže spojenou vychovatelkou.*

A toto nejvhodnější místo dobré výchovy, kterým jest Církev, nemá a neposkytuje pouze svátosti, jež mají v sobě milost a dávají ji duším, ani pouze posvátné obřady, které podivuhodně přispívají k ctnostné výchově mládeže, ani jen svatá místa chrámů, jejichž slavnostní obřady, výtvořky sochařství a malířství, souzvuk varhan a zpěvu jsou vzácnou pomůckou, aby duše byly pronikány zbožností a dobrým mravem. Církev také podporuje a udržuje veliký počet různých škol, společností a ústavů všeho druhu, které chtějí, aby mládež byla vychovávána ve zbožnosti i ve vědách a

uměních a při tom také užívají i příjemných zábav a tělesné výchovy. Věkovitá plodnost Církve v tomto směru nemálo ukazuje a dokazuje její mateřskou prozíravost a nemůže být překonána a je hodna té největší chvály. Dokazuje však také obdivuhodný soulad mezi Církví a křesťanskou rodinou, o němž jsme již dříve mluvili. Právem můžeme prohlásiti, že Církev a rodina tvoří jakoby jedno útočiště a jeden svatostánek křesťanské výchovy.

Škola.

Protože bylo třeba vychovávat mládež ve všech vědách a uměních, které přispívají k prospěchu a rozkvětu občanské společnosti a rodina sama na to nedostačovala, vznikly školy veřejné, nejprve — dobře si všimněte — společným přičiněním Církve a rodiny a teprve mnohem později i z podnětu státu. A proto vidíme z dějin vzniku školství, že sídla věd a školy vznikly vlastně jako pomocnice a téměř doplněk Církve a rodiny. Z toho plyne, že *veřejné školy nemohou býti v rozporu s rodinou a Církví*, ale mají se dle možnosti s oběma shodovati. *Škola, rodina a Církev mají tvořiti takřka jednu svatyni křesťanské výchovy, nemá-li se škola úplně mínouti svého cíle a zvrhnouti se v morovou nákazu a zhoubu mládeže.*

To také veřejně prohlásil laik, zahrnovaný velikými chválami pro své spisy o výchově mládeže — ačkoliv je nemůžeme ve všem doporučiti, poněvadž v sobě skrývají nesprávný liberalistický názor; — napsal v nich: „Není-li škola chrámem, je peleší“, a na jiném místě: „Není-li ve výchově

mládeže jednoty mezi literárním vyučováním a mezi učením náboženským, rodinným a občanským, rostou z mládeže lidé „bozí a neschopní“.)

Neutrální, laická škola.

Z toho nutně plyne, že školy *neutrální* či *laické* zavrhnou a vyvracejí všechny základy křesťanské výchovy již tím, že je z nich vylučováno náboženství. A konečně tyto školy jsou leda zdánlivě neutrální, nestranné, neboť ve skutečnosti jsou anebo budou rozhodnými nepřáteli náboženství.

Škola nábožensky smíšená a jednotná škola.

Dlouho by trvalo, a není toho ani potřeby, kdybychom opakovali, co naši předchůdci, hlavně Pius IX. a Lev XIII. otevřeně prohlásili, když v jejich dobách zlý mor laicismu zaplavoval veřejné školy. My opakujeme a potvrzujeme jejich požadavky²⁾ stejně jako nařízení posvátných zákonů, jež katolické mládeži zakazují navštěvovati z jakéhokoliv důvodu školy jak neutrální tak *smíšené*, totiž takové, v nichž jsou bez rozdílu vyučováni jak katolíci tak nekatolíci. Navštěvovati takové školy bude dovoleno jen za jistých místních a časových poměrů po moudrém uvážení místního biskupa a jen za zvláštních ochranných opatření.³⁾ Rovněž nelze trpěti

1) Mik. Tomasseo, Myšlenky o výchově, část I., 3, 6.

2) Pius IX.: list „Quum non sine“ ze 14. 7. 1864 – Syllabus, věta 48. – Lev XIII.: proslov „Summi pontificatus“ z 20. 8. 1880; okr. list „Nobilissima“ z 8. 2. 1884; okr. list „Quod multum“ z 22. 8. 1886; list „Officio sanctissimo“ z 22. 12. 1887; okr. list „Caritatis“ z 19. 3. 1894; atd. (srovnej církev. zák. s poznámkami o pramenech k zákonu 1374).

3) Církevní zák., zák. 1374.

školy (zvláště „jednotné“, do níž jsou povinny choditi všechny děti), v níž se sice vyučuje zvláště katolickému náboženství, ale nejsou na nich katoličtí učitelé, kteří by vyučovali společně katolické i nekatolické děti vědám a umění

Katolická škola.

Na některé škole se sice vyučuje náboženství (ostatně, bývá ho velmi poskrovnu), ale tím ještě tato škola nevyhovuje právům Církve a rodičů, ani není hodna, aby do ní chodily katolické děti. Aby škola opravdu vyhovovala, musí *všechna školní výchova a výuka, totiž učitelé, duch vyučování, knihy všech oborů, zkrátka vše býti proniknuto křesťanským duchem a vedeno mateřskou bdělostí Církve.* Vše má býti tak upraveno, aby náboženství bylo i základem i korunou všeho vychovatelského počínání. A tak tomu má býti nejen v obecných, nýbrž i na vyšších školách. *„Je nutno“,* abychom užíli slov Lva XIII., *„aby dítě nebylo vyučováno náboženství jen v některých hodinách, nýbrž aby všechno vyučování bylo proniknuto duchem zbožnosti.* Není-li toho, neproniká-li a nezahřívá-li nitro učitelů i žáků posvátný duch, málo užitku pojde z kterékoliv nauky, a tudíž často vzniknou nemalé škody“.¹⁾

Katolická škola má právo na finanční podporu státu.

Ať nikdo nenamítá, že státu, jehož občané jsou různého náboženství, je naprosto nemožno jinak poskytnouti mládeži výchovu nežli školou neutrální nebo smíšenou. Právě na-

¹⁾ Okr. list „*Militantis Ecclesiae*“ z 1. 8. 1897.

opak, stát by se iistě prozíravěji postaral o vzdělanost občanů a bylo by to snadnější, kdyby úmysly a podniky Círky a rodiny v této věci nechal svobodně se rozvíjeti a uplatňovati a obě podporoval. Že je to možné k velké radosti rodin a na prospěch veřejné vzdělanosti a pokoje — jasně dokazuje skutečnost, že u mnohých národů, ač je u nich různé vyznání, vešlo v platnost, že školní řád a osnovy nijak neporušují práv rodiny, nejen pokud se týká nauky (protože jsou tam pro katolické děti katolické školy), nýbrž také v přiměřené a správné úhradě nákladu, kterou stát poskytuje školám. Jež si rodiny po právu samy vyvolí.

Avšak u jiných národů, rovněž smíšeného náboženství, se věci mají zcela jinak k nemalé škodě katolického lidu. Tam si katolíci pod dozorem a pod vedením biskupů a všech kněží a za přispění obojího duchovenstva, světského i řeholního, jen ze svých peněz vydrží školy, aby jejich děti byly správně vychovávány; tak jsou si vědomi své nejdůležitější povinnosti. A na svém rozhodnutí s chvályhodnou štědrostí zjevně trvají a hledí všemi prostředky uskutečnit heslo své činnosti: „Veškeré katolické mládeži katolickou výchovu v katolických školách“. Péče tamních katolíků o školení sice od státu podporována, jak by toho vyžadoval zákon spravedlnosti, ale přece jí úřady nemohou překážeti ani ji zakazovati, leč by chtěly zašlapati svatá práva rodiny a zničiti životní podmínky svobody.

Ve kterých státech se však prvním požadavkům svobody odporuje nebo se jim všemi způsoby překáží, tam nikdy katolíci neudělají dosti i za největších potíží, aby ochránili své školy před pohromou a aby dosáhli spravedlivých zákonů o svobodné výchově mládeže.

Katolická škola - přední úkol Katolické akce.

Je mimo veškerou pochybnost, že vše, co věřící konají pro katolickou školu, jež má prováděti a chrániti výchovu jejich dětí, je skutkem náboženským a proto předním úkolem Katolické akce. Proto jsou našemu otcovskému srdci přemilé všechny nejvyšš chvályhodné spolky, které se různým způsobem pečlivě starají o tuto velmi důležitou věc.

Budiž tedy jasně prohlášeno, dobře ode všech pochopeno a uznáno, že *věřící usilující o katolickou školu pro své děti, v žádném státě nehájí stranickou politiku, nýbrž náboženskou povinnost, kterou jim nutně ukládá jejich svědomí. Nechtějí své děti odvésti od státního pořádku a ducha, ba naopak chtějí je v něm vychovati co nejdokonaleji a k co největšímu prospěchu národa; vždyť opravdový katolík proniknutý katolickým učením je proto i nejlepším občanem, ctitelem vlasti, je upřímně oddán státní moci v každém zákonitém státním útvaru.*

Věru, v takové škole, která souhlasí s Církví a s křesťanskou rodinou, se nemůže státi, aby při vyučování ostatním naukám bylo na zřejmou škodu výchovy napadáno to, čemu se děti učily v náboženské hodině. Nutí-li snad vychovatelská pečlivost učitele, aby pro poznání a pro vyvrácení bludů užívali knih porušených bludy, mají tak učiniti s takovými ochrannými opatřeními a s protilekem zdravého učení, aby z toho křesťanská výchova mládeže měla spíše užitek a ne škodu.

V takovém způsobu výchovy rovněž není, čím by studium mateřské řeči a t. zv. klasického písemnictví bylo kdy na škodu svatosti mravů. Vždyť křesťanský učitel se řídí při-

kladem včel, které sbírají a vysávají z květů to nejčistší a ostatního si nevšímají, jak sv. Basil¹⁾ učí mládež v řeči o četbě klasických spisovatelů.²⁾

Tato nutná obezřetnost doporučovaná samým pohanem Kvintiliánem,³⁾ nikterak nebrání, aby křesťanský učitel se nepoučil o tom, co opravdu dobrého a prospěšného vědám a způsobu vyučování přinesla naše doba a aby toho užíval podle slov Apoštola: „Všecko zkoušejte, co dobrého jest toho se držte.“⁴⁾ Když však křesťanský učitel přijímá novoty, má se na pozoru, aby snadno neopouštěl staré zásady a poznatky, jejichž prospěšnost a účinnost potvrdila zkušenost mnoha věků. Jde hlavně o studium latinského písemnictví; vidíme, jak a jistě neprávem, upadá pro zanedbaný způsob ono vyučování, jehož tak úspěšně užívalo zdravé pěstění humanitních nauk, které bujně vzkvétaly hlavně v církevních školách.

Ušlechtilý názor zděděný od předků vyžaduje, aby děti svěcené katolickým školám byly sice vzdělány ve vědách a v umění plně podle požadavků současné doby, ale aby také byly pevně a hluboce proniknuty zdravou filosofií a aby pominula všechna povrchnost těch, kteří „*by byli snad naši potřebné, kdyby nebyli hledali zbytečné*“.⁵⁾ Každý křesťanský vychovatel má mít před očima to, co je krátce obsaženo ve výroku Lva XIII.: „Více jest dbáti, aby nejen vyučovací metoda byla dobrá a správná, nýbrž hlavně aby samo vyučo-

1) P. G. 31, 570.

2) Klasický spisovatel řecký nebo latinský znamená spisovatele z dob pohanských. P. př.

3) Inst. Just. orat. I., 8.

4) I. Thessal. 5, 21.

5) Seneka, list 45.

vání všem oborům vědění a umění bylo v souladu s katolickou vřrou a to především ve filosofii, na níž z veliké části závisí správný základ všech věd.“¹⁾

Dobří učitelé.

Avšak blahodárná činnost škol nezávisí tolik na správných zákonech, jako na správných učitelích. Ti mají být dobře na svůj obor připraveni a rozumětí tomu, čemu učí žáky, a vybaveni rozumovými i mravními vlastnostmi, kterých vyžaduje jejich jistě těžký úřad. Mají planouti čistou božskou láskou ke svěřeným dětem stejnou měrou jako milují Ježíše Krista a jeho Církev -- jejichž miláčky děti jsou -- a tím také jim má upřímně ležeti na srdci právě dobro rodin a vlasti.

Proto je nám velikou útěchou a srdečně děkujeme Boží dobrotě, když vidíme, že k družinám řeholníků a řeholnic, jež se věnují výchově dětí a mládeže, pojí se mnoho výborných vychovatelů obojího pohlaví a pro dokonalejší vypěstění vlastního ducha se združují ve shromážděních a spolcích. Tyto společnosti jsou výtečnou a pevnou oporou Katolické Akce a zasluhují chvály i rozšíření, neboť se nezištně, vytrvale a úsilovně věnují dílu, které sv. Řehoř Naziánský nazval „uměním všech umění a vědou všech věd“,²⁾ totiž vedení a výchově mládeže. Poněvadž však o nich platí slova božského Mistra: „Žeň jest mnohá, ale dělníků málo“,³⁾ pokorně

---

¹⁾ Lev XIII., okr. list „Inscrutabili“ z 21. 4. 1878

²⁾ Řeč II., P - G 35, 426.

³⁾ Matouš 9, 37.

prosíme Pána žní, aby poslal nové četné umělce křesťanské výchovy. O jejich výchovu mají s velikou starostlivostí pečovatí Pastýři duší a nejvyšší představení řeholí a řádů.

Svět a jeho nebezpečí.

Kromě toho je třeba vedení a dozoru ve výchově mládeže; „ta se poddá a nakloní ke zlému jako vosk“,¹⁾ podle toho v jakém životním prostředí žije. Tu je nutno vzdalovati zlé příležitosti a vhodně poskytovatí příležitosti k dobrému ve chvílích duševního oddechu a ve společnosti hodných druhů, neboť „špatné společnosti kazí dobré mravy“. ²⁾

Mimo to v nynějších dobách je nutno tím více a tím pečlivěji býti na stráži, čím více se množí příležitosti mravního i náboženského ztroskotání nezkušené mládeže. To pochází hlavně z bezbožných a nemravných knih, které se ve velkém množství zločinně za laciný peníz prodávají a šíří, z filmových představení a nyní i z poslouchání rozhlasu, který umožňuje, aby četba všeho druhu pronikla do nejširších vrstev — podobně jako film zpřístupňuje jakýkoliv druh představení. Tyto velmi mocné popularisující prostředky mohly by velmi prospěti vzdělanosti a výchově, kdyby byly řízeny zdravými zásadami. Bohužel, často svádí jen k neřestem a slouží špinavému zisku. Svatý Augustin hořce litoval, že mnoho křesťanů se v jeho době dalo svést k účasti při hrách v cirku a živě líčí poblouzení svého žáka a přítele Alypia, které na štěstí trvalo jen krátce.³⁾ Kolik mladých lidí

¹⁾ Horatius, Umění básnické, verš 163.

²⁾ I. Kor. 15, 33.

³⁾ Vyznání 6, 8.

zkažených dnešními hrami a špatnými knihami by měli rodiče a učitelé oplákovati!

Proto zasluhují chvály a podpory všechny podniky věnované výchově, jež jsou vedeny křesťanským duchem a snahou pomoci duši mládeže a vhodnými knihami a časopisy upozorňují hlavně rodiče a vychovatele na nebezpečí, která většinou skrytě strojí mravnosti a náboženství knihy a představení, a při tom se starají, aby byly mezi lidem šířeny dobré knihy a aby bylo dosti her správně výchovné působících, nebo s velikým nákladem zřizují divadla a kinematografy, které nejenom nikterak neohrožují ctnost, nýbrž jsou jí k nemalému prospěchu.

Takováto opatrnost a bdělost, již je velice zapotřebí, jak jsme řekli, nežádá ani zdaleka, aby mládež byla odloučena od styku s lidmi, s nimiž žije a mezi nimiž má zachrániti svou duši, nýbrž aby byla dnes co nejvíce vyzbrojena a křesťansky upevněna proti nástrahám a bludům světa. Svět je podle sv. Jana všecek „žádost těla a žádost očí a pýcha života.“¹⁾ Naše mládež však má býti tím, čím mají býti křesťané všech dob: „Spolumajiteli světa, nikoliv bludů“, jak napsal Tertullian²⁾ o prvních křesťanech.

---

¹⁾ Janův 2, 16.

²⁾ O modloslužbě 14.

IV. Cíl a způsoby křesťanské výchovy.

Těmito Tertullianovými slovy jsme se dotknuli toho, o čem jsme se rozhodli pojednatí ke konci, třebaže jest to velmi důležité. V čem totiž hlavně tkví křesťanská výchova? To poznáme z cíle výchovy. Jestliže si toho důkladně všimneme, poznáme nad slunce jasněji, že nejvyšší vychovatelský úkol a úřad patří Církvi.

Cíl: vytvořit opravdového křesťana.

Vlastním a bezprostředním cílem křesťanské výchovy jest, aby za pomoci milosti Boží vytvořila opravdového a dokonalého křesťana, to jest, aby samého Krista zpodobnila a zobrazila v těch, kteří se ve křtu znovu zrodili, jak výstižně píše sv. Pavel: „Dítky moje, s nimiž jsem opět v bolestech porodních, až by Kristus utvářil se ve vás“.¹⁾ Opravdový křesťan má v Kristu žítí nadpřirozeným životem — „Kristus, váš život“²⁾ — a nadpřirozený život má i ve všem jednání

---

¹⁾ Galat. 4, 19.

²⁾ Kolos. 3, 4.

projevovati, „aby i život Ježíšův zjevil se na smrtelném těle našem“.¹⁾

Proto se křesťanská výchova týká lidského života v celém jeho rozsahu: života tělesného i duševního, rozumového i mravního, života jednotlivců, rodinného i společenského: ne však, aby jej sebemeně omezovala, nýbrž aby jej povznášela, řídila a zdokonalovala podle příkladu a učení Ježíše Krista.

Pravý křesťan, vytvořený křesťanskou výchovou, není nic jiného než nadpřirozený člověk, jenž cítí, myslí, jedná důsledně a přiměřeně podle zdravého rozumu osvíceného nadpřirozeným světlem příkladu a učení Ježíše Krista; je z něho člověk vynikající opravdovou pevností ducha (člověk opravdu charakterní, by se řeklo dnes). Není přece pevným charakterem, kdo je důsledný a jedná vytrvale podle svého vlastního názoru, ale jen ten je charakterní, kdo dbá věčných zásad spravedlnosti, jak se vyslovil i pohanský básník²⁾ opěvující „spravedlivého“ a zároveň „důsledného muže“. Tyto zásady spravedlnosti nemohou býti cele zachovány, leda, dává-li se Bohu, co Bohu náleží. A tak činí pravý křesťan.

Světským lidem připadá cíl křesťanské výchovy jako myšlenkový přelud či spíše jako záměr, který není možno uskutečnit, aby tím nejen nebyly zničeny nebo aspoň oslabeny přirozené síly člověka, nýbrž v jistém smyslu, aby nebyla zavržena i práce vezdejšího života. Z toho by plynulo, že cíl křesťanské výchovy by byl cizí lidské společnosti a jejímu pozemskému prospěchu i velmi škodlivý rozvoji písemnictví, věd, umění i veškeré lidské vzdělanosti a občanskému pokroku.

---

¹⁾ II. Kor. 4, 11.

²⁾ Horác Ód kniha III., óda 3, verš 1.

Křesťanství je zdrojem plného a radostného života.

Tyto námitky kdysi pronášeli pohané; ti byli sice vzdělaní, ale neznali pravého stavu věcí a byli prosáknuti předsudky. V nových dobách se bohužel pohanské osočování křesťanské výchovy více a usilovněji šíří. Odpověděl jim však již Tertullian: „Nejsme vyhnanci života. Pamatujeme, že jsme vděčností povinni Pánu Bohu Stvořiteli, nic z plodů jeho děl nezavrhuje, ale varujeme se, abychom jich nadmíru nebo nadarmo neužívali. Tak s vámi žijeme na tomto světě a nevyhýbáme se ruchu ulice, nejsme bez jatek, bez lázní, obchodů, dílen, hospod, ne bez vašich trhů a ostatních společenských styků. I my se s vámi plavíme na lodích a konáme vojenskou službu a rolničíme a obchodujeme, tak jsme promíseni s vámi ve všech povoláních a ovoce naší práce dáváme i vám k užitku. Nevím, jak můžeme býti pokládáni za neplodné ve vašich povoláních, když v nich a z nich žijeme!“¹⁾

Opravdový křesťan je nejlepším občanem.

Upřímný křesťan je velmi dalek toho, aby se vyhýbal řízení pozemských věcí a potlačoval přirozené síly, ba naopak rozvíjí je a zdokonaluje tím, že je spojuje s nadpřirozeným životem, takže zušlechťuje přirozený život a posiluje jej účinnějšími pomocnými prostředky, přiměřenými nejen duchovním a věčným, ale také přirozeným potřebám životním.

Důkazem toho jsou dějiny křesťanství a všech jeho zřelení, které až dodnes se ztotožňují s dějinami pravé lidské

---

¹⁾ Obrana 42.

vzdělanosti a pokroku. Hlavně to dokazují životy svatých, které stále a výlučně rodí jakoby věčně plodná Církev. Svatí dosáhli nejvyššího stupně křesťanské výchovy a tak zušlechtili lidskou společnost a rozmnožili dobro všech pokolení. Světci mají zajisté největší zásluhy o lidstvo; zářili příkladem dokonalé svatosti ve všech kruzích lidské společnosti a ve všech povoláních; nechybí mezi nimi prostí a nevzdělaní rolníci, ani učení a vzdělaní muži, jak nepatrný řemeslník tak ani vojevůdce, ani otec — hlava rodiny, ani králi — vládci národů; ani prosté dívky a ženy věnující se domácímu životu, ani královské manželky a vládkyně. Jakými chválami máme zahrnouti hlasatele evangelia, kteří v misiích svými obrovskými námahami prospívají i časnému dobru lidstva, a se světlem víry přinášeli a nesou nevzdělaným národům vzdělanost a její dobrodiní! Jak chváliti ty, kteří na pomoc trpícím lidem založili tolik různých podniků křesťanské milosrdné lásky? Kterak velebiti četné svaté vychovatele a vychovatelky, kteří se postarali, aby jiní šířili a udržovali výchovná zřízení svatých zakladatelů k prospěchu rodin a národů?

Ježíš - Mistr a vzor výchovy.

Toto jsou dobrodiní křesťanské výchovy, zvláště to, že člověka povznáší a utváří k nadpřirozenému ctnostnému životu v Kristu. Pán náš Ježíš Kristus, božský Učitel, je pramenem a dárce nadpřirozeného života a ctnosti a dává se za příklad všem lidem všech vrstev, hlavně však mládeži, aby Její poznala, a následovala především příkladu Jeho mládí, které skryté a v námáhách prožil v poslušnosti ozdoben všemi ctnostmi osobními, rodinnými i společenskými, před Bohem a před lidmi.

Závěr.

Všechny tyto nedocenitelné duchovní poklady, které jsme sotva z části vyjmenovali, patří tak úzce k Církvi, že jsou jako její přirozeností, protože *Církev* — tajemné tělo Kristovo, neposkvrněná nevěsta Kristova — je proto také nejplodnější Matkou a zároveň *nejvyšší a nejdokonalejší vychovatelkou*. Proto veliký a geniální Augustin — patnáctisté výročí jeho smrti budeme za krátko slaviti¹⁾ — uchvácen jsa posvátnou láskou k takové Matce, volal: „Katolická Církev, opravdová Matko křesťanů, právem nekážeš jenom, abychom čistě a neposkvrněně uctívali Boha, jehož dosáhnout znamená nejbláženější život: je v Tobě také tolik lásky a milosrdenství k bližnímu, že máš mocný lék na různé neduhy, jimiž lidské duše churaví za hříchů. Ty cvičíš a učíš každého přiměřeně jeho tělesnému i duševnímu rozvoji, dítě dětsky, mládež pevně a pokojně staré, Ty podrobuješ děti rodičům ve svobodné poddanství a rodiče ustanovuješ v laskavé pánství nad dětmi. Bratry vážeš s bratry poutem náboženství, pevnějším a těsnějším než pouta krve... Občany spojuješ s občany, národy s národy a konečně všechny lidi pro památku prarodičů spojuješ ne pouze ve společnost, nýbrž

---

¹⁾ List je psán r. 1929. P. př.

v bratrský svazek. Učíš krále, jak se mají starati o lid, napomínáš národy, aby byly poddány králům. Věrně učíš, komu patří čest, koho milovat, koho ctít, koho se bát, koho potěšiti, koho napomenouti, koho povzbuditi, koho pokárati, komu domluviti, koho potrestati; ukazuješ tak, že všem nepatří všechno, ale že *všem patří láska a nikomu nespravedlnost!*¹⁾)

Ctihodní bratři, v pokorné prosbě pozvedněme duše i ruce k nebi k „Pastýři a biskupu našich duší“,²⁾ k Božskému Králi, „Pánu panujících“, ať sám ve své všemohoucnosti přikáže, aby přeslavné plody křesťanské výchovy po celém světě den ze dne hojněji rostly a množily se k prospěchu jednotlivců i národů!

V záruku nebeských darů Vám, ctihodní bratři, Vašemu duchovenstvu i lidu, s otcovskou láskou udílíme apoštolské požehnání.

Dáno v Římě u sv. Petra, dne 31. prosince roku 1929, v osmém roce našeho pontifikátu.

PIUS PP. XI.

---

1) O mravu katolické Církve, kn. I., kap. 30.

2) II. Petrův 2, 25.

Obsah.

Úvod	5
Pohrutki k pojednání o křesťanské výchově	5
Podstata, důležitost a vznešenost křesťanské výchovy	7
Rozdělení pojednání	8
I. Kdo má vychovávat?	9
Církev	10
Její nejvyšší učitelství	10
Její nadpřirozené mateřství	11
Rozsah práv Církve	12
Velkolepé dílo Církve	14
Soulad mezi právy Církve, rodiny a státu	16
Rodina	16
Přednostní právo rodiny před státem	17
Právo neporušitelné, ale ne despotické...	17
...uznané právem občanským...	19
...chráněné Církví	19
Stát	21
Dvojitý úkol státu ve výchově: ochranný a podpůrný	21
Kterou výchovu si může stát vyhradit	23
Vztahy mezi Církví a státem	24
Nutnost, přednosti a užitek souladu s Církví	26
II. Předmět výchovy	29
Celý člověk - s porušenou přirozeností, ale vykoupený	29
Omyly a škodlivé následky výchovatelského naturalismu	30
Výchova pohlavní	31
Koedukace	33
III. Prostředí výchovy	35
Křesťanská rodina	35
Církev a její výchovatelské dílo	37
Škola	38
Neutrální, laická škola	39
Škola nábožensky smíšená a jednotná škola	39
Katolická škola	40

Katolická škola má právo na finanční podporu státu	40
Katolická škola - přední úkol Katolické akce	42
Dobří učitelé	44
Svět a jeho nebezpečí	45
IV. Cíl a způsoby křesťanské výchovy	47
Cíl: vytvořit opravdového křesťana	47
Křesťanství je zdrojem plného a radostného života	49
Opravdový křesťan je nejlepším občanem	49
Ježíš - Mistr a vzor výchovy	50
Závěr	51

PIUS XI.

ENCYKLIKA „DIVINI ILLIUS MAGISTRI“

O křesťanské výchově mládeže

Přeložil Josef Papica a Josef Vlček. II. vydání. Vydala v roce 1947, Malice Cyrilometodějská v Olomouci v počtu 5.000 výtisků. Vytiskla knihtiskárna „Snaha“, Artur Olšovský v Hranicích. Cena 15,- Kčs.

Na katolických rodičích záleží, zda v tomto zápase o školu zvítězí svoboda, zaručená košickým programem, či státní školský monopol, návrat k totalitě, znásilnění výchovy státem a vládnoucí stranou, popření práva rodičů, rozhodnutí o výchově dětí. Rodiče musí žádati na svých zástupcích v parlamentě, aby dodrželi svá volební hesla o podpoře náboženství a o náboženské svobodě. „Věřící, usilující o katolickou školu pro své děti, v žádném státě nehájí stranickou politiku, nýbrž *náboženskou povinnost*, kterou jim nutně ukládá jejich svědomí.“ — „Opravdový katolík je proto i nejlepším občanem.“ „Vše, co věřící konají pro katolickou školu, je skutkem náboženským a proto předním úkolem Katolické Akce. Proto jsou našemu otcovskému srdci přemilé všechny nejvyšší chvalyhodné spolky, které se různým způsobem pečlivě starají o tuto velmi důležitou věc.“ (Pius XI.) V Československu je tímto školským hnutím katolíků, školským úsekem Katol. Akce, *Maticе Cyrilometodějská*. Ve všech školských záležitostech se obraťte na svoje diecéšní kanceláře nebo na ústřední kancelář v Olomouci, nám. Rudé armády 16, telefon 584. J. V.

MCM má dosud na skladě:

Dr Fr. Tomášek:

Mladá dívka se dívá do života 20 Kčs

Mladý muž se dívá do života 20 Kčs

Ze školy do života (výťah) 3 Kčs

(vyd. pro hochy, vyd. pro dívky)

Dr V. Kubíček: Katechetika 120 Kčs

Katechetismus katol. náboženství 28 Kčs

V tisku:

Dr Fr. Tomášek: Pedagogika (úvod do výchovné praxe)

Dr Štěpán Trochta: Umění vychovávat

Stanislav Jurečka: Hovory s rodiči

Dodá každý knihkupec

<p>Čtete měsíčník pro pedagogiku: VYCHOVATELSKÉ LISTY   V y d á v á M C M O l o m o u c</p>
--